

ч. 3940.

МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Д. АНТОНОВИЧ

ВАСИЛЬ ЛЕПИКАШ

(1887-1920)

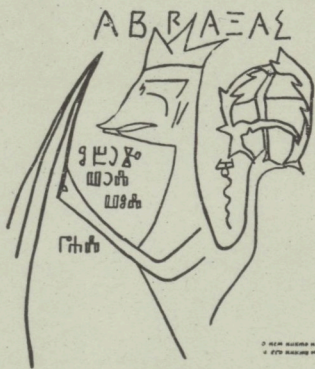
ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

П Р А Г А

ВОЛЬНОЙ ОБЕЗЬЯНЬЕЙ ПАЛАТЫ

СТАРЬИШАГО КАВАЛЕРА ВЕЛИКОЙ

НИКОЛАЯ ВАСИЛЬЕВИЧА ЗАРЬЦКАГО

© НИИ ВОЕННОЙ ИСТОРИИ И ПАМЯТИ
© 1978 ГОДА ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКОЕ ИЗОДАТЕЛЬСТВО

ЦАРЬ ОБЕЗЬЯНИИ
АСЫКА

Asyka
le roi singe

König der Affen
K 5/7 an

* EX - LIBRIS *

Василь Леникаш.

Д. АНТОНОВИЧ

ВАСИЛЬ ЛЕПИКАШ

(1887=1920)

214465

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

П Р А Г А

1 9 3 2

92 (Лепикаш, в.)
75 (Лепикаш, в.)

U. 3940

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186024837

Біографічні відомости про В. Лепикаша подано на підставі спогадів п. К. Лисюка. За дозвіл їми скористатися, за доставлення фотографії В. Лепикаша і портрета його батька, як рівно ж і за матеріальну допомогу при виданні цієї книжечки видавництво вважас своїм обовязком висловити пану К. Лисюкові як-найщирішу подяку. Фотографії з обох акварелів В. Лепикаша спеціально для цього видання виконав п. Л. Янушевич.

Видавництво.

51998

Ще в XVI. столітті Вазарі випустив у світ легенду про великого флорентійського майстра Джотто — ніби пастуха, який, пасучи, малював вівці та інші звірята крейдою на каменях; ці рисунки ніби попали на очі проїзжого пана-магната, який пізнав у тих рисунках талант, пригодував молодого хлопця, віддав у науку, і хлопець обернувся в світового генія, що дав початок цілому новому європейському малярству, що своїми творами і досі, вже саме століття, збуджує ентузіазм, що і досі з його творів вчать сучасні покоління артистів-малярів.

З легкої руки Вазарі легенда стала популярною і в XIX столітті не раз повторялася з нагоди аналогічних випадків з деякими із видатніших майстрів XIX віку, як Жан Франсуа Мілле, Джованні Сеґантіні тощо. Якби звичай згадувати Джотто в аналогічних випадках привився в історії українського малярства, то хто знає, чи не більшу половину біографій українських артистів-малярів довелось би починати з імени великого флорентійця. Починаючи з Шевченка, а може й раніше, чи не більшість артистів-малярів, синів хліборобського українського народу, вийшло зпід сільської стріхи, із жажливих злиднів і завдяки допомозі добрих людей та своїй ревній праці і хистові вибилися в люде, в майстри малярства, а іноді в такі майстри, що ними український нарід може пишатися в колі культурних народів.

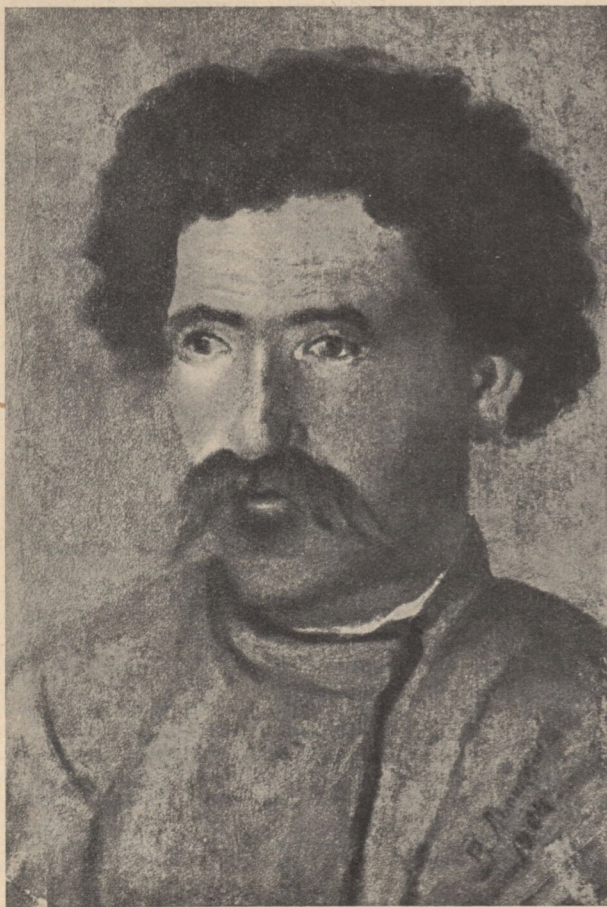
До таких майстрів належить і Василь Лепикаш. І він вийшов з під сільської стріхи з родини селянина рибалки злидаря, що мав одинайцятьох дітей та пішак поля; і він малював звірів та птахів і все, що бачив, крейдою на стодолі, на коморі, на кожній більш-менш рівній площині; його побачила, проїзжаючи, пані магнатка... і т. д. як в легенді оповідають за кордоном, і як в живій дійсності бувало звичайно у нас на Україні. Але поза принадними словами чепурної легенди скільки заховано горя і муки, поневіряння, образи людської гідности, що звичайно мають місце в дійсному життю, на зовні оповитому легендою! І такі легендарні біографії — це біографії чи не більшости українських майстрів, і в їх числі Василь Лепикаш — не виняток. Але зовсім виняткова трагічна колізія, в яку попадав цей щирий талант, попадав серед ґримас кінцевих акордів російської дійсности

і згинув, ледве дійшовши тридцятих років свого життя в переддень проречення свого зрілого мистецького слова. Ці трагічні колізії в біографії навіть українця-майстра виїмкові, нещоденні.

Родився Василь Лепикаш 1887 р., як один з одинацяти дітей незаможного селянина Автонома Лепикаша. Його мати була з роду Лисюків. Землі у батьків було обмаль; рятувався якось, заробляючи рибальством. Жили в селі Велика Бубнівка Проскурівського повіту на Поділлі, де малий Василь і родився, де і до школи ходив, і де, маючи 10 років, почав, даючи вихід мистецькому інтелектові, малювати, здебільшого на стінах хліву, звірів, птахів, людей, карикатури на товаришів — сільських хлопців то що. Ці рисунки на хліві, проїзжаючи селом, побачила пані Ядвіга Іодко. Дружина Івана Юрковича Іодко, поміщика села Велика Бубнівка, пані Ядвіга Іодко, сама освічена малярка, що мала дочку, яка також займалася малярством, плекала малярське мистецтво у себе в домі, в родині, жила інтересами малярства і тому, легко зрозуміти, зацікавилася автором цікавих рисунків на стінах хліва і взяла участь в улаштуванні долі малого сільського хлопця, що в своїх примітивних рисунках виявляв малярську здібність.

В 1902 році була у Винниці районова подільська сільсько-господарська вистава; на цій виставі пані Іодко урядила виставку праць самородка малого Василя, вживши заходів, щоб поінформувати суспільство про хлопця, що мав тоді 12 років і перед тим малярства ніде не учився. Ця виставка складалась з рисунків і малюнків домашнього господарства: горшків, мисок, грабель біля клуні, курей на тоці то що. Тут же біля цих малювань знаходився і автор їх... босий, але вбраний в чемерку та вишиту сорочку. Тут же цей автор демонстрував свою умілість при одвідувачах виставки, рисуючи на листочках паперу різні твори і не без успіху продаючи панам ці продукти артистичного натхнення. Виставку праць малого самородка було відзначено і адміністрацією вистави та виставовим журі, що присудили йому за його малярську працю — медаль.

Сконстатувавши на Винницькій виставці безсумнівний успіх Василя Лепикаша, пан Іодко пристав до плану своєї дружини і згодився уможливити хлопцеві здобуття мистецької освіти. Його приділили до малярської школи у Вильні, а через рік перевели до художньої школи у Києві. Тут Василь Лепикаш учився на стипендію, що діставав від пана Іодко

В. Лепикаш, Портрет бацька.

214465

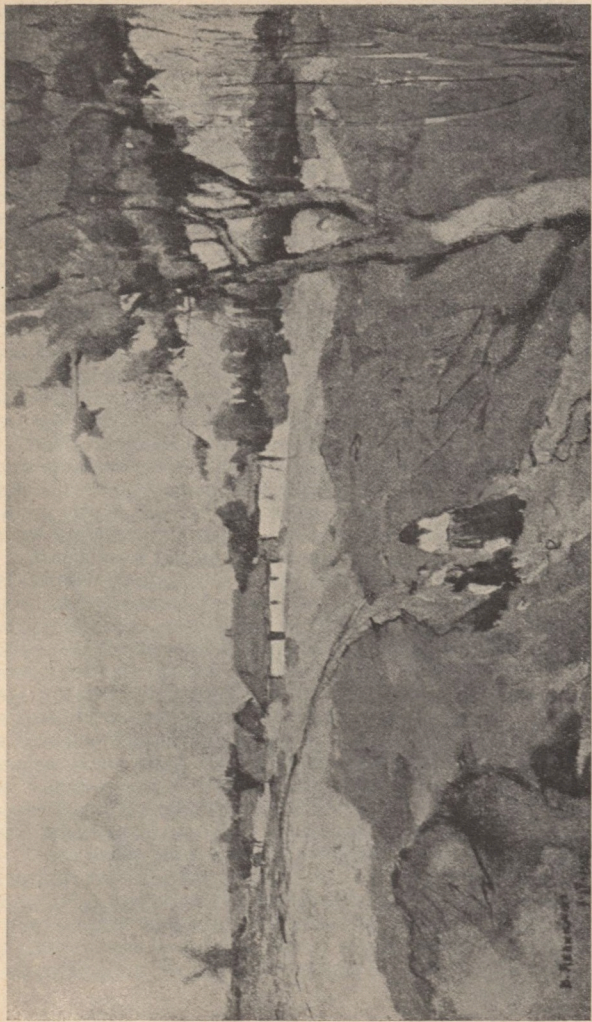
і, маючи туж стипендію, перейшов до художньої школи в Одесі. Навчання йшло добре, зимовий сезон працював у школі спочатку у Києві, а потім в Одесі, а на літо приїздив до рідного села, але фактично жив у родині панства Іодків, як своя людина, де мав для життя і праці всякі вигоди. Але тут і трапилася в 1907 році перша трагічна колізія. Василь Лепикаш мав о два роки молодшого брата Каленика, здібного п'ятнадцятилітнього юнака, що пізніше визначився на ниві громадської праці. На початку своєї свідомости молодий Каленик був завзятим і безкомпромісовим революціонером. Увійшовши в організацію нелегальної партії соціалістів-революціонерів, мабуть не без впливу свого двоюродного брата з боку матері, революціонера-босвика Лисюка, убитого в тих часах у Тирасполі, Каленик попав до босвої групи, що в терористичний спосіб палила, руйнувала та нищила панські маєтки в Проскурівському повіті. Фільварки, окономія і маєтки пана Іодко були в районі діяльності терористичної групи, до якої увійшов Каленик. Перед молодим революціонером повстала ділема: з одного боку панство Іодків дуже шляхетно поставилося до його брата, підтримувало його, давало можливість існувати та учитися, з другого боку почуття революційного обов'язку та дисципліни наказували нищити і викурювати панство із села. І сумління революціонера взяло гору, і революціонер Каленик рішучо пішов на підпал панського добра. Один брат живе, як своя людина, в панському палаці, другий — цей палац підпалює. Вся родина Лепикашів, відчуваючи панську доброзичливість до Василя, піднялася з обуренням проти Каленика, і останній в революційному захваті мусив зірвати з родиною і навіть призвище своє змінив, взявши призвище материного роду і спеціально згинувшого двоюродного брата, призвище Лисюка, під яким і став пізніше відомий, як видатний громадський діяч. Таким чином Каленик, від нині Лисюк з своїми товаришами палили у пана Іодко фільварки, зводили худобу, нищили збіжжя і нарешті запалили окономію... Скінчилося це все, як звичайно: революціонерів в селі переловили, заслали на Сибір, де здебільшого вони й загинули. Сам Каленик з одним товаришем потрималися довше, ніж інші члени їхньої організації, але всеж і вони попали до тюрми, а пан Іодко одмовився далі матеріально підтримувати Василя Лепикаша. Останньому прийшлося дуже скрутно. Треба було багато працювати, щоб скінчити Одеську художню школу, а треба було разом з тим заробляти і на шматок хліба.

В цю тяжку хвилину молодому маляреві допомагали і славні українські актори Микола Садовський та Опанас Саксаганський.

Як не тяжко доводилося, але молоді сили, запал до праці і енергія взяли своє і молодий Василь Лепикаш скінчив Одеську художню школу і, не вагаючися, покладаючися виключно на власні сили, подався до Академії Мистецтв, до Петербургу.

Після скінчення художньої школи в Одесі Василь Лепикаш брав участь у виставах товариства «Южно-русских» художників. Це товариство художників України, ролю якого в розвою українського мистецтва досі зовсім не зясовано, засноване в кінці вісімдесятих років, в дев'яностих роках пробувало уряджувати на Україні свої окремі передвижні виставки. Особливо виставка 1895 року мала великий успіх в Одесі і Харькові. Це товариство засноване з ініціативи Л. Скадовського (1846—1892), з участю таких сил, як М. Кузнецов (1850—1929), І. Похитонів (1850—1923), а також К. Костанді, А. Розмаріцин, Л. Пастернак, П. Нілус, скульптор Б. Едуарде і багато інших в своїх чисто художних принципах, здається, не відріжнялось від товариства «передвижників»; ці майстри, можливо, як громадяне, не розуміючи українського національного руху, як артисти в своїй художній свідомості відчували відрубність України і потребу окремого художнього центру з передвижними виставками на Україні. Але досить добре зорганізувавшись в Одесі і роблячи там що-року свої виставки, зробити ці виставки по Україні передвижними в тодішніх провінціяльних українських умовах були не в силі. Здається, спроби передвигати свої виставки вони робили тільки двічі в 1891 і 1895 роках. Одже Василь Лепикаш, скінчивши Одеську художню школу, брав участь у виставках цього територіяльного українського товариства в Одесі і, хоч мав певний успіх, виставляючи поруч з викінченими і вже відомими майстрами, і в думці не припускав задовольнитися школою, але зразу ж подався до Петербургу, до Академії Мистецтв. Від цього часу, між школою і Академією зсталася його робота — портрет батька художника, писаний олійними фарбами (стор. 7.).

Не легко довелось молодому майстрові в далекій і чужій, непривітній столиці пробивати собі шлях, здобуваючи шматок хліба своєю працею, але всі перепони було подолано і Василь Лепикаш скінчив Академію з золотою медаллю і командировкою за кордон. Діставши на дорогу 3 тисячі

В. Лелихи. Край села (акварель).

карбованців. Лепикаш пустився в студійну подорож: побував у Туреччині, Італії, Швейцарії. Вернувшись додому, зівстав професором в художніх школах у Харькові, потім у Катеринославі. Від цієї діяльності його одірвала світова війна. В першу ж мобілізацію в переддень перед початком війни Василь Лепикаш був мобілізований, як запасний офіцер фахового призначення в радіотелеграфі. В цій радіотелеграфічній команді провів на війні три роки, і велика революція застала його капітаном в радіотелеграфі на румунському фронті. Виснажений війною і подіями революції, що особливо гостро виявлялися на фронті, Лепикаш виїхав на відпочинок до Криму. Але стомлений та виснажений не знайшов бажаного відпочинку. Крим став ареною останніх актів боротьби проти большевизму. Викинуті із Росії, України та Кавказу, білогвардійці скупчилися в Криму. Тут силоміць захопили Лепикаша і мобілізували, як офіцера. Мусив виконувати обов'язки касіра в відділі дроздовців. Але як вже і останні ватаги білогвардійців евакуювалися з Криму, на еміграцію не подався, залишився у Симферополі; тут його захопили большевицькі банди, тут у Симферополі і розстріляли... Коли перша революція мало не зломала життя майстра, то друга революція безглуздо, по хижацьки одібрала життя, увірвала саме тоді, коли, здавалося, підходив час повного виявлення художніх здібностей і непересічного таланту.

Мистецька спадщина після Василя Лепикаша зосталася невелика. Принаймні, те що пощастило досі зясувати, обмежується головним чином рисунками та акварелями. Проїшовши підготовчий курс в Одеській художній школі, незадовго перед тим реформованій, в складі професорів якої визначалися пейзажист Кіріак Костанди та аквареліст Г. Ладигенський, Лепикаш, здається, особливо відчув на собі впливи Ладигенського. Принаймні, у нього теж до кінця життя був особливий нахил до акварелі, і до нього можна прикласти слова проф. А. Павловського, писані в нагоді виставки Ладигенського в 1899 році, в часописі «Искусство и Художественная Промышленность» (ч. 8.):... «все виставлене було таке художнє, самобутнє та цікаве, що мимоволі притягувало до себе увагу справжніх знавців... Всі виставлені праці яскраво характеризували... майстра талановитого, правдивого, обдарованого великим смаком, щирим замилюванням і розумінням природи, маючого на своїй палітрі всі засоби до відтворення баченого... Його переважно цікавить природа, а чоловік на його образах займає тільки другорядне місце...

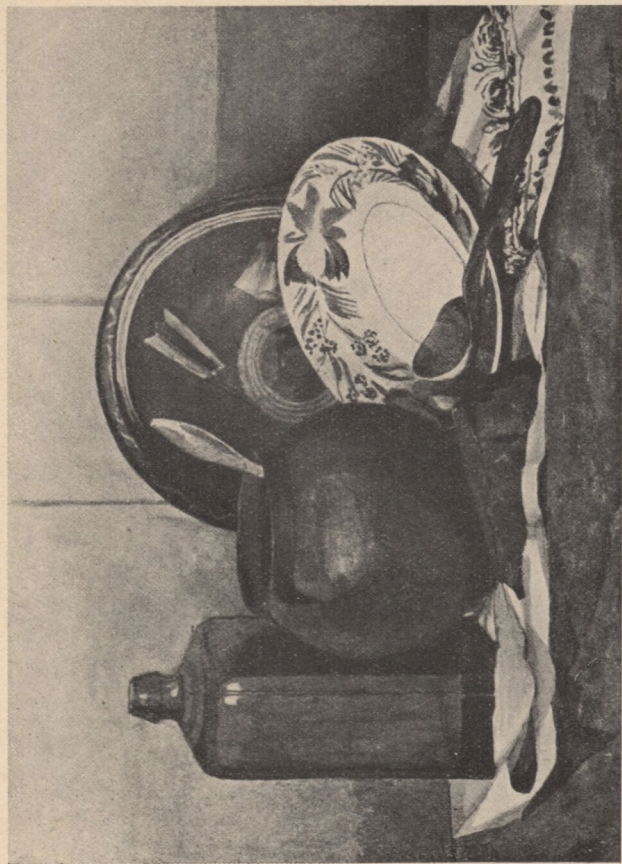
Майстер постійно і щиро працює з природи і безумовно удосконалюється в техніці, особливо акварелі»...

Перейшовши з школи до Академії, Лепикаш змінив персональний склад свого оточення, але суть, мистецький зміст нового оточення зостався той самий. У Академії, як і Одеській школі, між професорами він знайшов так само передвіжників — може більш реномованих, так само українців — може ще менше свідомих національного єства свого мистецтва. Ті модерніші течії, що пробивалися в російських столицях своєю беззмістовністю, не могли імпонувати здоровим інстинктам Василя Лепикаша, ще недавно сільського хлопця, а той національний мистецький рух, що на Україні на зміну передвіжництва народжувався, ще до Лепикаша не доходив. Тому немає нічого дивного, що Лепикаш в процесі вироблення мистецької свідомости виробив собі тверезі принципи, які консквентно провадив і на практиці і в теорії. А як теоретик малювання, і спеціально акварельного малювання, Лепикаш залишив по собі чималий слід.

Коли перед самою війною група видатних артистів-малярів з І. Рєпиним на чолі піднялася видати підручника теорії і практики малярського мистецтва в ряді випусків під назвою «Искусство для всех», Василь Лепикаш взяв у цім виданню близьку участь і вмістив там дві статті, одну про заливку тушю, другу про техніку малювання акварелями. В обох статтях автор не обмежився викладом самої техніки, але перша стаття несподівано дала йому претекст висловити своє розуміння еволюції мистецької творчости в Європі від античної доби до сучасности; друга, стисліше тримаючися теми, є справжньою школою заочного навчання акварельного малювання. Тут молодий майстер не обмежується одним передаванням засад технічної умілости, але постійно принагідно висловлює свої мистецькі погляди, вірування та переконання, серед яких, як ляйт-мотив з кожної нагоди невпинно чується поклик до упертости, завзяття, терпіння, і невтомности в праці.

Тяжку школу життя й праці пройшов Василь Лепикаш від сільської стріхи до становища академічного майстра мистецтва і мав моральне право кликати до тої ж невтомної праці молодших товаришів. Сам перейшовши трудову молодість, переступив не в стан зрілої, довершеної творчої праці, але в трагічній колізії з революційною дійсністю переступив за порог вічности.

Прага, 8. III, 1932.

В. Ленниш. Nature morte (ансарель).

v Praze

1, III, 75

**ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.**

СЕРІЯ:

МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

- М. Башкирцева* — С. Качмарської.
Д. Безперчий — Д. Антоновича.
Т. Бойчук — Д. Антоновича.
С. Васильківський — М. Рутковського.
П. Левченко — М. Павленка.
В. Лепикаш — Д. Антоновича.
О. Мурашко — Д. Антоновича.
І. Похитонів — М. Рутковського.
М. Сосенко — І. Свенціцького.
Я. Станиславський — Д. Антоновича.
П. Холодний — Р. Лісовського.

Кожен випуск коштує 0.15 дол. з пересилкою.

Адреса:

Е. Wyrowuj, Praha XII., 1383.

Československo.